

A Jurisprudential Analysis of Hijab Style and Its Difference from adornment and Tabarruj

Hadi Khoshnoudi¹

Received: 2024/04/19 • Revised: 2025/09/27 • Accepted: 2025/10/26 • Published online: 2025/11/09

Abstract

Women's clothing has always been one of the most controversial issues throughout history, influenced by various cultures and societies, and has taken on different meanings. These challenges have continued into the modern era, especially with the emergence of new concepts such as "hijab style," which has sparked widespread discussions about the role and meaning of hijab in contemporary society. The main question of this research is: What is the jurisprudential ruling on hijab style? Some individuals and groups have criticized this form of covering—not merely because of its external differences from the traditional model of hijab, but because they believe it weakens the religious and cultural boundaries of modesty and distances women from the spirit of haya (modesty) and religious dignity. On the other hand, some continue to defend this style, considering it a modern expression of Muslim women's identity. Although *tabarruj* (immodest display) and *zinah* (adornment) are conceptually

1. Assistant Professor, Department of Fiqh and Foundations of Law, Shahid Mahallati Faculty, Qom, Iran.

h.khoshnodi@gmail.com

* Khoshnoudi, H. (2025). A Jurisprudential Analysis of Hijab Style and Its Difference from adornment and Tabarruj. *Journal of Fiqh*, 32(3), pp. 136-162. <https://doi.org/10.22081/jf.2025.71615.2922>

Article Type: Research; **Publisher:** Islamic Sciences and Culture Academy, Qom, Iran

© 2025

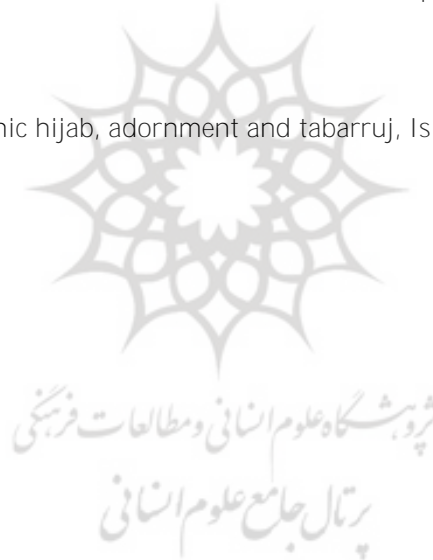
authors retain the copyright and full publishing rights

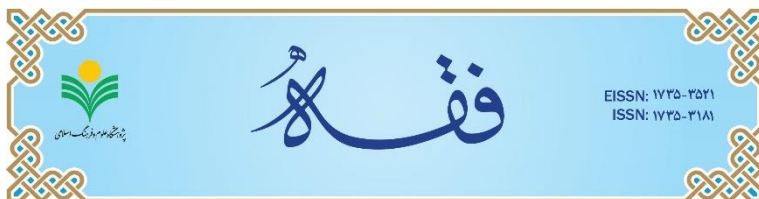

related, they are distinct categories in jurisprudence. *Tabarruj* represents a specific form of *zinah* in which self-display attracts improper attention and provokes desire in social contexts. Using a descriptive-analytical method and library sources, this study demonstrates that while hijab style covers the entire body, it draws attention and gaze due to its display-oriented nature. Although it may outwardly appear as an Islamic covering, its fashion-oriented essence and performative motivations prevent it from achieving the ultimate goal of hijab and entail particular personal and social consequences. The findings show that hijab style is not merely a legitimate variation of dress that can be defined within the bounds of moderate adornment; rather, in many cases, by emphasizing appearance and attracting attention, it constitutes a practical manifestation of revealing inner adornments and thus falls under the prohibition of Islamic law.

Keywords

Hijab style, Islamic hijab, adornment and tabarruj, Islamic covering, hijab model.

تحلیل حکم فقهی حجاب استایل و تفاوت آن با زینت و تبرج

هادی خوشنودی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۳۰ • تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۷/۰۵ • تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۴ • تاریخ آنلاین: ۱۴۰۴/۰۸/۱۸

چکیده

پوشش زنان همواره یکی از مسائل چالش برانگیز در طول تاریخ بوده است که از فرهنگ‌ها و جوامع مختلف تأثیر گرفته و مفاهیمی متفاوت به خود گرفته است. این چالش‌ها تا زمان معاصر ادامه یافته‌اند، بویژه با ظهور مفاهیم نوینی نظیر «حجاب استایل» که در جامعه امروز مطرح شده و بحث‌های فراوانی را پیرامون نقش و معنای حجاب برانگیخته است. پرسش تحقیق آن است که حکم فقهی حجاب استایل چیست؟

برخی افراد و جریان‌ها نسبت به این نوع پوشش انتقاداتی وارد کرده‌اند؛ نه صرفاً به خاطر تفاوت‌های ظاهری آن با الگوی سنتی حجاب، بلکه به دلیل آنکه معتقدند این سبک پوشش در عمل موجب کمرنگ شدن مرزهای شرعی و فرهنگی حجاب شده و با روح حیا و وقار دینی فاصله گرفته است. در مقابل، گروهی همچنان از این سبک دفاع می‌کنند و آن را جلوه‌ای نوین از هویت زن مسلمان می‌دانند. تبرج و زینت، هرچند از نظر مفهومی با یکدیگر ارتباط دارند، اما از منظر فقهی دو مقوله متمایز به‌شمار

۱. استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق، دانشکده شهید محلاتی، قم، ایران.

h.khoshnodi@gmail.com

* خوشنودی، هادی. (۱۴۰۴). تحلیل حکم فقهی حجاب استایل و تفاوت آن با زینت و تبرج. فقه، ۳۶(۳)، صص ۱۳۶-۱۶۲.

<https://doi.org/10.22081/jf.2025.71615.2922>

ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران.

© ۱۴۰۴ «حق تألیف و حقوق کامل انتشار برای نویسندگان محفوظ است»

رفته و تبرج، نوعی کاربرد خاص از زینت است که در آن جلوه‌گری و خودنمایی موجب جلب توجه نامناسب و تحریک آمیز در فضای اجتماعی می‌شود. پژوهش حاضر با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی تحلیلی نشان می‌دهد که حجاب استایل با وجود پوشاندن تمام بدن، به دلیل جلب توجه و نمایش خود در برابر دیگران، نگاه نامحرم را به سمت فرد متمایل می‌کند. هرچند «حجاب استایل» در ظاهر نوعی پوشش اسلامی تلقی شود لکن به سبب ماهیت مدگرایانه و انگیزه‌های نمایشی نهفته، نمی‌تواند هدف غایی حجاب را محقق کند و آثار خاصی را در سطح فردی و اجتماعی به دنبال دارد. یافته‌ها نشان داد که «حجاب استایل» صرفاً تنوعی مشروع در پوشش نیست که بتوان آن را در چارچوب مد یا زینت متعادل تعریف کرد؛ بلکه در بسیاری موارد، به سبب برجسته‌سازی ظاهر و جلب توجه، از مصادیق تطبیقی آشکار کردن زینت‌های باطن است و مشمول نهی شارع مقدس می‌شود.

کلیدواژه‌ها

حجاب استایل، حجاب شرعی، زینت و تبرج، پوشش اسلامی، الگوی حجاب.

مقدمه

اخیراً نوعی حجاب به نام «حجاب استایل» مطرح شده که با چالش‌هایی همراه بوده است. این نوع حجاب ترکیبی از رعایت دستورات دینی و بیان شخصیت و سلیقه فردی است که در عین حال به مد و استایل نیز توجه دارد. با این حال، برخی از افراد و گروه‌ها این نوع حجاب را به دلیل تفاوت‌های آن با حجاب سنتی مورد انتقاد قرار داده‌اند و معتقدند که با ارزش‌های دینی و فرهنگی جامعه همخوانی ندارد. بر همین اساس، بحث فقهی حجاب استایل اهمیت زیادی در جوامع اسلامی دارد زیرا تطبیق فقهی حجاب با سبک‌های جدید پوشش به ما نشان می‌دهد که این نوع پوشش تا چه حد با موازین شرعی مطابقت دارد. در این میان، آنچه اهمیت دارد، بررسی دقیق و روشمند این پدیده در چارچوب اصول فقهی است؛ زیرا سنجش مشروعیت و مقبولیت سبک‌های نوین پوشش، مستلزم تمایزگذاری میان جلوه‌های معقول مد و مظاهر مخرب آن است. اسلام میان مد معقول و مد مخرب تمایز قائل است.

در خصوص پیشینه مقالات مرتبط با موضوع حجاب، می‌توان به مقاله‌ای با عنوان «زنان و گرایش به مد» به قلم بخارایی و رفیعی (۱۳۹۵) اشاره کرد که در آن تیپولوژی گرایش زنان به مد بررسی شده است. در این پژوهش، سه تیپ مد انطباق‌گرایانه، مد واسازانه و مد التقاطی شناسایی شده‌اند. خواجه نوری و همکاران (۱۳۹۱) نیز گرایش به حجاب و عوامل مؤثر بر آن را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داده که متغیرهای هویت مذهبی و سبک زندگی مذهبی تأثیر مثبت، و متغیرهای تصور از بدن، مدیریت بدن، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، فعالیت‌های ورزشی و موسیقایی مدرن، سبک زندگی مشارکتی و سبک‌های فراغتی جدید تأثیر منفی بر گرایش به حجاب دارند.

عطائی (۱۳۹۹) نیز در مقاله‌ای ویژگی تبرج براساس آیه ۳۳ احزاب را بیان کرده است که با توجه به این آیه انواع تبرج و مفهومش را بیان کرده است. حیدری (۱۳۹۴) نیز در مقاله خودش مصادیق تبرج را با تفاسیر فقهی تبیین کرده است. نوآوری تحقیق حاضر آن است که بر خلاف تحقیقات مذکور، اولاً به بحث حجاب

استایل پرداخته است و ثانیاً این بحث را از منظر فقه و فقها و به صورت تحلیلی دنبال کرده و همچنین نسبت بین آن با تبرج و زینت را تبیین کرده که آثار مذکور فاقد این نوآوری‌ها است.

۱. مفاهیم اساسی تحقیق

در این تحقیق چند واژه کلیدی وجود دارد که عبارتند از:

۱-۱. مفهوم حجاب استایل

واژه حجاب از نظر لغوی از ریشه «ح، ج، ب» گرفته شده و تعریف‌های گوناگونی در آن انجام گرفته است. این واژه در نظر اهل لغت به مانع و حائل بین دو چیز (فراهمی، ۱۴۱۰ق، ج ۳، ص ۸۶؛ طریحی، ۱۴۱۶ق، ج ۲، ص ۳۴) و نیز پوشاندن (آذرنوش، ۱۳۸۲، ص ۲۷۷) به نیت منع از ورود دیگران و اختفا (عسکری، ۱۴۱۲ق، ص ۱۷۶) اعم از حائل مادی یا معنوی (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۲، ص ۱۶۷)؛ در این مقاله نیز همین معنا ارائه شده است. حجاب در اصطلاح هم شاید بتوان گفت که متفاهم عرفی از این واژه غالباً متوجه به معانی فقهی‌اش می‌باشد. با این توضیح که حجاب از منظر اصطلاح فقها حجاب به پوششی اطلاق می‌شود که زن برای پوشاندن عورت از دید نامحرمان می‌پوشد (قلعجی، ۱۴۰۸ق، ج ۱، ص ۱۷۴).

با تتبع در آثار فقیهان شیعه و اهل سنت می‌توان فهمید که حجاب از منزلت خاصی در اسلام برخوردار است تا جایی که اصل آن را از ضروری دین محسوب نموده و اختلافات موجود فقط در جزئیات آن می‌باشد. (حکیم، ۱۹۶۹م، ج ۵، ص ۲۳۹) در آثار فقهی هم بیشتر از ۳۰ دلیل نقلی و عقلی بر ضروری بودن و وجوب حجاب بیان گردیده است (موسوی خوانساری، ۱۳۴۹ق، ص ۱۴۲) که نشانگر جایگاه والای آن در آموزه‌های دین است؛ بنابراین وجوب فقهی حجاب مورد تأیید و تأکید همه مذاهب و فقه‌های آنان است (طباطبایی یزدی، ۱۴۲۳ق، ج ۵، ص ۴۹۴؛ زحیلی، ۱۴۰۹ق، ج ۷، ص ۳۳۶) و در بعضی از منابع فقهی فقهای مسلمان آمده که زن باید بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند بلکه احتیاط

واجب پوشاندن از ممیز است (خمینی، ۱۳۶۶، مسئله ۲۴۳۵).

یکی از نکات مهم، توجه در بررسی واژه «حجاب» در آثار فقها این است که آنها غالباً از واژه «ستر» استفاده کرده و احکام مرتبط با آن را در ضمن مباحث دیگر مطرح کرده‌اند، که در ذیل مباحث فقهی اشاره شده بدون اینکه بخشی مستقل داشته باشند. پس در اصطلاح، حجاب به معنای پوشش خاصی برای زنان تعریف شده که شامل پوشاندن تمام بدن به جز صورت و کفین در برابر نامحرمان است و حکمش در اسلام «وجوب» است. با این حال، در آثار فقها واژه «ستر» بیش از «حجاب» استفاده شده است.

واژه «استایل»^۱ در لغت به معنای طرز، شیوه، سبک، مدل، نحوه و اسلوب است. در حوزه پوشاک و لباس، این واژه به مفهوم «مد» تعبیر شده است (حق شناس و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۱۴۰۳).

با توجه به نو بودن این واژه، تعریف آنچنانی از حجاب استایل نشده است اما برخی بیان کرده‌اند که «اصطلاح حجاب استایل برای بخشی از زنان و دختران محجبه به کار می‌رود که برای دیده شدن که با فلسفه حجاب منافات دارد، از چادر و پوشش اسلامی به شکل متنوعی استفاده می‌کنند. در شبکه‌های اجتماعی حجاب لاکچری، مدلینگ حجاب یا مدلینگ اسلامی نیز گفته می‌شود» (ویکی پدیا wikipedia.org).

مسئله‌ای که وجود دارد این است که این پدیده بیشتر بر روی تبلیغات و جلب توجه در کنار حفظ حجاب تمرکز دارد. در صورتی که این موضوع با اصل حجاب مغایرت است (https://www.namehnews.com).

مروّجان این نوع پوشش تلاش دارند «حجاب استایل» را به‌عنوان ترکیبی از حجاب سنتی و مدرن معرفی کنند. در این سبک، فرد می‌کوشد ضمن رعایت حدود شرعی و دینی، سلیقه شخصی و ظاهری مدرن را در انتخاب پوشش خود بازتاب دهد. این مفهوم بر این ایده استوار است که پوشش اسلامی می‌تواند با انواع سبک‌ها و استایل‌های مدرن

1. style

هماهنگ شود و در عین حال، جذابیت و تطابق با مد روز را حفظ کند، بدون آنکه از اصول دینی فاصله بگیرد. این رویکرد بویژه در میان نسل جوان رواج یافته است، افرادی که به دنبال ایجاد تعادل میان هویت دینی و جذابیت ظاهری خود هستند. در واقع حجاب استایل، کلمه‌ای با تعبیری وارونه و در جهت منافع شخصی است. باید گفت حجابی که همراه با «خودنمایی» باشد، نقطه مقابل «حجاب شرعی» است. بلاگرها با نشان دادن جذابیت‌های زیاد کاربر را مجذوب می‌کنند و او خواسته یا ناخواسته وادار به همذات‌پنداری و همانندسازی می‌شود (<https://www.pishkhan.com>). ظاهر امر این است که حجاب استایل یا حجاب شیک، یک مکانیسم دفاعی و شناختی جامعه زنان مسلمان بوده که در تقابل با اسلام‌ستیزی و حجاب‌ستیزی در دنیای غرب شکل گرفت. از منظر ما حجاب شیک یا حجاب استایل، یک واکنش است به جنگ رسانه‌ای که علیه اسلام، زنان مسلمان و حجاب شکل گرفت (زهرایی، ۱۴۰۲، ص ۳۶).

۲-۱. مفهوم‌شناسی تبرج

الف) تبرج در لغت

تبرج در لغت، از ریشه «ب، ر، ج» و مصدری از باب تفاعل است. برخی لغویون دو اصل معنایی پناهندگی و آشکار بودن را برای این ماده در نظر گرفته‌اند (ابن فارس، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۲۳۸) و بعضی آن را وسیع بودن سفیدی چشم با زیبایی آن معنا کرده‌اند (فراهیدی، ۱۴۱۰ق، ج ۲، ص ۱۱۴). برخی هم آن را مکانی برای نشستن کبوتر یعنی ساختمان مرتفع دانسته‌اند (فیومی، بی‌تا، ج ۲، ص ۴۲) که شاید بتوان گفت جمعی بین دو اصل معنایی است. اما معنای مورد نظر ما در این تحقیق معنایی است که علامه مصطفوی و دیگران ذکر کرده‌اند و اصل این ماده را جالب توجه بودن برای دیگری و ظهور دانسته که زیباساختن و زینت کردن زن برای اجنبی و نفوذ در قلب او از همین جهت است (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۱، ص ۲۴۲؛ ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۲۱۱؛ قرشی، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۱۷۴)؛ زیرا در همین راستا تحریک کردن شهوت مردان و تبختر در قدم برداشتن از خصوصیات زن‌های اهل تبرج محسوب شده است (زبیدی، ۱۴۱۴ق، ج ۳، ص ۲۹۴).

ب) تبرج در اصطلاح

در اصطلاح، تبرج از منظر اندیشمندان به این شکل تعبیر شده که به معنای تکشف و ظاهر شدن (حسینی جرجانی، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۳۷۰؛ قرشی، ۱۳۷۱، ج ۷، ص ۲۴۹؛ ابن عاشور، ۱۴۲۰ق، ج ۱۸، ص ۲۳۸) و اظهار نمودن زینت زن جهت مرد اجنبی (طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۵، ص ۲۲۸؛ مغنیه، بی تا، ص ۴۶۸؛ جصاص، ۱۴۰۵ق، ج ۵، ص ۲۳۰) اعم از محاسن ذاتی و مصنوعی (طبرسی، ۱۴۰۸ق، ج ۲، ص ۱۰۶؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ق، ج ۱۳، ص ۲۳۵) و نیز تزئین به چیزی که زینت در عرف با آن معمول نباشد را تعریف کرده‌اند (ابن عاشور، ۱۴۲۰ق، ج ۱۸، ص ۲۳۸). در تحقیق مورد نظر تبرج، خروج زنان از منزل با پوشش غیر کامل و نیمه عریان و تکسر، تغنج و تکبر محرک شهوت مردان است (ثعلبی، ۱۴۲۲ق، ج ۸، ص ۳۵) و در آیات قرآن (سوره نور، آیه ۳۱؛ سوره احزاب، آیه ۳۲) نیز همین معنا ذکر شده است.

۱-۳. مفهوم‌شناسی زینت

الف) زینت در لغت

زینت در لغت، به معنای چیزهایی است که یک انسان، به وسیله آنها خویشتن را آراسته نماید مانند زیورآلات، لباس و ... (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۱۳، ص ۲۰۲؛ قرطبی، بی تا، ج ۱۰، ص ۷۳) و تزئین را زیبا ساختن، آراستن، تحسین و تجمیل شمرده‌اند (زیدی، ۱۴۱۴ق، ج ۱۸، ص ۲۶۷).

ب) زینت در اصطلاح

زینت در اصطلاح نیز شبیه به معانی لغوی است که کارها و اشیایی که جهت زیباساختن خویش و افزایش رغبت دیگران به آن در مسیر زیباشدن یا افزایش زیبایی و تقویت کردن دوستی و محبت است که از جهتی می‌تواند یکی از اهداف شرع و شارع مقدس قرار گرفته و نعمتی برای انسان‌ها باشد لکن از جهت دیگر دست‌آویز و تسویلی برای شیطان علیه انسان و هدایتش خواهد بود (شاطبی، بی تا، ج ۳، ص ۱۷۱؛ ابن قدامه، بی تا، ج ۷، ص ۴۸۰).

۱-۴. تبیین نسبت معنایی تبرج و زینت

با توجه به آنچه گفته شد، تبرج و زینت دو مفهوم مرتبط اما متمایز هستند. زینت به هر نوع زیبایی، آراستگی و جلوه‌گری اطلاق می‌شود که می‌تواند شامل زیبایی طبیعی یا آرایش و تزئین مصنوعی باشد. در مقابل، تبرج به نحوه نمایش زینت اشاره دارد، یعنی آشکار کردن آن به گونه‌ای که موجب جلب توجه و تحریک نامحرمان شود. در متون اسلامی، زینت به‌عنوان نعمتی الهی پذیرفته شده است، درحالی‌که تبرج معمولاً با خودنمایی افراطی و جلوه‌گری ناپسند ارتباط دارد؛ بنابراین، تبرج نوعی استفاده خاص از زینت است که در آن جلوه‌گری به گونه‌ای صورت می‌گیرد که توجه نامناسب را برانگیزد. این تفاوت نشان می‌دهد که زینت ذاتاً خنثی است، اما بسته به شیوه ارائه آن، می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی داشته باشد.

۱-۵. تبیین نسبت معنایی حجاب استایل با تبرج و زینت

حجاب استایل مفهومی ترکیبی است که تلاش دارد میان پوشش اسلامی و سبک‌های مدرن تعادل برقرار کند. در این میان، زینت و تبرج نقش مهمی ایفا می‌کنند. زینت به زیبایی و آراستگی طبیعی یا مصنوعی اطلاق می‌شود و می‌تواند در چارچوب حجاب نیز وجود داشته باشد. تبرج اما به نمایش افراطی زینت به گونه‌ای که موجب جلب توجه نامحرمان شود، اشاره دارد. از این رو، حجاب استایل صرفاً به ایجاد تنوع در پوشش مطابق با اصول شرعی محدود نشده و نمی‌توان آن را نوعی زینت متعادل دانست، بلکه به گونه‌ای است که باعث جلوه‌گری و خودنمایی شده و به تبرج نزدیک خواهد شد؛ بنابراین، حجاب استایل از نظر ما همان تبرج زنان است که در فقه اسلامی دارای حرمت است.

۲. حکم فقهی تبرج و زینت

طبق مبانی دینی یکی از فلسفه‌های حجاب در قرآن محفوظ بودن زنان از اذیت و آزار است که در سایه پوشش اتفاق می‌افتد. با پوششی مثل حجاب استایلی و حجاب‌های

جذاب، زنان از نگاه مردان حفاظت نمی‌شوند و باید برای محفوظ ماندن خود زنان از نگاه شهوت‌آلود بعضی مردان، این نوع پوشش‌ها در جامعه اصلاح شود. بحث دیگر اینکه حجاب استایل را می‌توان مصداق روشنی از تبرج دانست که در اصطلاح بر زنی که زیبایی‌هایش را در مقابل نامحرم ظاهر می‌سازد اطلاق می‌شود (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۱، ص ۲۲۷).

بنابراین باید به دیدگاه فقها در خصوص جلوه‌گری به نامحرم که همان تبرج است اشاره کرده و سپس مستندات تبرج را هم ذکر کنیم.

۲-۱. دیدگاه فقیهان پیرامون تبرج و زینت

برای ارائه یک ضابطه کلی در مورد کیفیت و حدود حجاب شرعی مورد نظر فقها می‌توان گفت که مطابق فقه امامیه با وجود اینکه زنان در بحث پوشش در جامعه اسلامی دارای اختیارند لکن رعایت دو ویژگی در پوشش آنها لزوم دارد. در مباحث فقهی اسلام می‌توان حکم تبرج و زینت را در چند باب جستجو کرد:

الف) باب پوشش و نگاه

برطبق نهی صریح قرآن (سوره احزاب، آیه ۳۳)، حرمت تبرج آشکار می‌شود. وجوب پوشیدگی بانوان در برابر نامحرمان مورد فتوای فقهای اسلامی است، فقها بدون هیچ‌گونه خلاف و اشکالی به اقتضای این آیات به وجوب پوشش بانوان فتوا داده‌اند (حکیم، ۱۹۶۹م، ج ۱۴، ص ۵۹). پوشاندن کامل بدن اعم از سر و گردن و سینه و سایر اعضا (البته به غیر از وجه و کفین که طبق دلیل خاصی خروج پیدا کرده) به صورتی لازم است که همه بدنشان از معرض نگاه نامحرمان پوشیده باشد تا جایی که این پوشش مانع دید باشد و همین مطلب با پوشش لباس بدن نما و نازک رایج در عصر امروز منافات دارد. روشن است که نمایاندن برجستگی‌های بدن زنان و جذب کردن نگاه مردان نامحرم که از نظر فقهی حرام است توسط حجاب استایل و لباس‌ها و نوع خاص پوشش آنها ارائه خواهد شد که به صورت مسلم حرام خواهد شد.

ب) در باب لباس شهرت

پوشش زن باید غیرمتعارف زمانی و مکانی در یک جامعه اسلامی نباشد به نوعی که باعث جلب توجه دیگران و خیره شدن آنان شود و به عبارتی لباس آنها شهرت نبوده باشد، زیرا لباس شهرت باعث جلب نگاه دیگران و انگشت نما شدن خواهد شد و بحث حجاب استایل نیز دقیقاً در این وادی نمایان است که به دنبال جلب نگاه دیگران و انگشت نما شدن به هر قیمتی است گرچه آن نگاه حرام باشد. بنابراین نمایش حجم بدن بوسیله لباس ضخیم یا مانتو و مانند آنها از عرف خروج داشته و باعث جلب نگاه اجانب می شود که موجب عدم تحقق حجاب شرعی است (احمدی جلفائی، ۱۳۸۵، ص ۷۱). پس طبق نظر فقها در حجاب زنان پوشیدگی کامل بدن و غیرمتعارف نبودن و عدم وجود مفسده در آن لازم است (طباطبایی یزدی، ۱۴۲۳ق، ج ۲، ص ۸۰۴). در این باره می توان به آیه ۳۳ سوره احزاب اشاره کرد، زیرا نمایاندن زیبایی و خود نمایی مقابل اجنبی در معنای تبرج وجود دارد که آیه نیز بدان اشاره دارد که زنان مسلمان، طبق عادت جاهلیت در حال تبرج بیرون نیامده و زینت خود را آشکار نکنند (طبرسی، ۱۴۰۸ق، ج ۸، ص ۵۵۷). پس آیه مذکور، اشاره به لباس شهرت نیز داشته و رنگ لباس یا کیفیت دوخته شده آن در عدم تناسب با عرف مهم است که باید رعایت شود و نظر فقها نیز بر آن است (خمینی، ۱۳۶۶، ص ۱۳۵). دلیل نهی کردن فقه و فقها از پوشیدن لباس شهرت عدم توجه نگاه اجنبی و عدم جلب نگاه دیگران است که در روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نیز این پوشش مستوجب عذاب الهی و لباس ذلت در روز قیامت شمرده شده است (طبرسی، ۱۳۸۶، ص ۱۰۱).

به طور کلی در حجاب اسلامی باید زنان در برابر مردان نامحرم حریمی به نام حجاب را رعایت نمایند. البته گاهی برخی از زنان دیده می شوند که در عین پوشیده بودن بدن، زیبایی هایشان آشکار است؛ به طوری که گویی اصلاً لباسی نپوشیده اند این حجاب از حجاب مد نظر آیه به دور است و در همین راستاست که فقها به لزوم پوشانده شدن کل بدن زن به غیر از وجه و کفین، یعنی گردی صورت و از میچ دستان تا انتهای آن قائل شدند به عبارتی همه جای بدن به منزله عورت و فرج زن محسوب شده و باید در مقابل اجنبی محافظت شود به غیر از وجه و کفین. زن در حفاظت از خود افزون بر

حفظ اندام و بدن خود باید زینت‌ها و آرایش‌های خود را برابر دیگران آشکار نکرده و در ملا عام به خودنمایی و جلب توجه نپردازد به طوری که موجبات گناه را هم برای خود و هم برای دیگران فراهم کند (حلی، ۱۴۱۰ق، ج ۱، ص ۴۵؛ نجفی، ۱۳۶۸، ج ۸، ص ۱۶۳). در نتیجه با دقت اندکی می‌توان گفت که حجاب استایل مصداق روشنی از همان تبرج و زینت است که به نظر فقها و فقه اسلامی حرمت دارد.

۲-۲. ادله فقیهان در تبرج و زینت

حجاب اسلامی دارای دو بعد ایجابی (وجوب پوشش بدن) و سلبی (حرام بودن خود آرایبی و ظاهر کردن خود بر اجنبی) است که این دو حتماً باید با هم و در کنار یکدیگر باشند تا حجاب مد نظر محقق شود اما در معنای فقهی، به دلیل استفاده نشدن لغت حجاب در آیات و روایات مربوطه، واژه‌های دیگری مانند ساتر و ستر یعنی وسلیه پوشاندن و پوشش در برابر اجنبی در کتب‌های نکاح و صلاة استعمال شده است. «مستورات» به معنای زنانی هستند که دارای پوشش و ستر هستند (احصائی، ۱۴۰۳ق، ج ۱، ۲۷۲). به نظر می‌رسد بهترین واژه برای رساندن مفهوم حجاب همین واژه «ستر» باشد که هم می‌تواند پوشش در عمل و هم به معنای پوشش در ظاهر باشد. وجوب حجاب شرعی برای زنان از مسائلی است که تمام فقهای شیعه و اهل سنت بر آن اتفاق نظر دارند (شهیدثانی، ۱۴۱۰ق، ج ۷، ص ۴۶؛ محقق حلی، ۱۴۰۷ق، ص ۴۳).

الف) کتاب

قرآن کریم سخن از تبرج در پوشش، گفتار و رفتار دارد. در آیات قرآن (سوره نور، آیه ۳۱؛ سوره احزاب، آیه ۵۹) به تبرج در پوشش هشدار داده و از زنان خواسته شده که به گونه‌ای لباس بپوشند که محاسن ذاتی آنان پوشیده شده و نگاه نامحرمان به دنبال آنان نباشد (حسینی جرجانی، ۱۴۰۴ق، ج ۳، ص ۳۶۱؛ طوسی، بی تا، ج ۷، ص ۴۳۰).

از آیات مذکور ممنوعیت آرایش‌های موجب جلب نامحرم و استفاده از عطرها با بوی تند را برداشت کرد که نشانگر دستوری کلی در باب معاشرت نمودن زنان با

نامحرم است که باید از افعال محرک شهوت و جلب نگاه و توجه آنان دوری کرد (مطهری، ۱۳۸۷، ص ۱۶۲).

ب) سنت

برخی از مصادیق تبرج نیز در روایات به آنها اشاره شده است (حر عاملی، ۱۳۸۷، ج ۳، ص ۳۵۸؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۶، ص ۴۴۴). این روایات گاهی در قالب بحث حیا وارد شده که کمی حیا، نشان از ایمان ضعیف داشته و با رفتن یکی، دیگری هم از بین می‌رود (حرانی، ۱۳۹۳، ص ۲۷۸) و گاهی در قالب آنکه نبود شدن زنان در لباس‌های نازک و بدن نما - وَ الثِّيَابِ الرَّقَاقِ - است (دیلمی، ۱۳۹۵، ج ۱، ص ۱۸۳) و در برخی از احادیث لباس نازک را نشانه رقت و نازکی دین دانسته است (ابن بابویه، ۱۳۶۳، ج ۲، ص ۶۲۳). در عصر حاضر نیز همان‌طور که اشاره کردیم زنان با اوصاف مذکور دیده می‌شوند و پدیده‌ای به نام حجاب استایل را رقم زده‌اند که از نظر شرعی نیز مورد نهی شارع مقدس است. از روایات اسلامی برمی‌آید که اسلام هیچ‌گاه پوششی مثل حجاب استایل‌ها را قبول نداشته و ندارد. اسلام این کار را نشان از کمی دین و ایمان آن شخص می‌داند. در نتیجه بعضی گمان نکنند که پوشش حجاب استایلی، پوششی اسلامی است. اسلام این نوع پوشش را هیچ‌گاه قبول ندارد و زنان را به عفاف دعوت می‌کند.

بنابراین مطالب، حجاب استایل افزون بر پوشش، نمایش و جلوه‌گری است و همان‌طور که گفته شد حرام است و ادله معتبری بر این حکم اقامه شد. حجاب نظر کلی آن عفاف و عدم جلب نامحرم و نگاه آنان است، اما حجاب استایل دقیقاً عکس این هدف را دارد؛ زیرا در صدد ترغیب مردان است که طبق برخی روایات که معروف به حدیث «كَاسِيَاتُ عَارِيَاتٍ» است که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «و نِسَاءُ كَاسِيَاتُ عَارِيَاتٍ، مُمِيلَاتُ مَائِلَاتٍ، رُؤُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُحْتِ الْمَائِلَةِ، لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَ لَا يَجِدْنَ رِيحَهَا» (مسلم، ۱۴۰۷، ج ۳، ص ۱۲۵). در آخر الزمان گفته شده که زنان پوشش دارند اما نگاه‌ها را به خود جلب می‌کنند. در شرح این حدیث هر چند که در این معنای کاسیات احتمالات دیگری نیز آورده شده و مراد از «كَاسِيَاتُ عَارِيَاتٍ» را زنانی دانسته که لباس‌های نازک

پوشیده‌اند به طوری که زیر لباس معلوم می‌شود، پس در واقع پوشیده نیستند با اینکه در ظاهر پوشیده هستند و برخی نیز معتقدند مراد از این جمله زنانی هستند که روسری را از پشت سرشان طوری می‌بندند که سینه آنها پیدا می‌شود و لباسشان همه بدنشان را پوشش نداده است (بغوی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰، ص ۲۷۲؛ قاضی عیاض، ۱۴۱۹ق، ج ۸، ص ۳۸۶)، اما معنای مورد برداشت ما را هم شامل می‌شود زیرا اینگونه زنان در عین پوشیده بودن، موجب جلب نگاه و توجه نامحرم می‌شوند که حجاب استایل‌ها دقیقاً همین گونه حالتی را دارند.

حجاب استایل‌ها معتقدند همان دینی که می‌گوید حجاب برای زن مسلمان واجب است، گفته است: «خدا زیباست و دوستدار زیبایی» (عیاشی، ۱۳۸۰، ج ۲، ص ۱۴)؛ بنابراین حالا که بناست زن مسلمان پوشیده باشد چرا پوشش او جذاب و زیبا نباشد. برخی هم به طرفداری از جریان حجاب استایلی چنین استدلال می‌کنند که نسل جدید با هجمه سنگین فرهنگ‌های مختلف روبروست، بنابراین از نسلی که متأثر از پدیده جهانی شدن است، نباید انتظار داشت که پذیرای همان نسخه حجاب قرآن در ۱۴۰۰ سال پیش باشد بلکه به اقتضای نیازهای زمان باید مفاهیم اسلامی به گونه‌ای تبلیغ شوند که برای آنها نیز جذاب و قابل اجرا باشد (روزنامه همشهری، www.hamshahrionline.ir).

به گزارش ایرنا، فقط کافیست در اینستاگرام هشتک حجاب را سرچ کنی، صدها صفحه از حجاب استایل‌ها برایت به نمایش گذاشته می‌شود که وقتی عمیق به فعالیتشان فکر می‌کنید، انگار حجاب را بازیچه خود کرده‌اند.

به ظاهر ترویج حجاب را می‌کند، جلوی دوربین با چند لایه آرایش و فیلتر چنان عشوه و اطوار می‌آید و روسری‌اش را مدل دار می‌بندد و تأکید می‌کند که در کنار این روسری لاک، عینک آفتابی و رژ لب ست، به زیبایی آدم دوچندان می‌افزاید که انگار منطقی از حجاب تنها پوشیده بودن مو است (سایت ایرنا، www.irna.ir).

این تلقی ساده‌انگارانه در حقیقت، به جای تبلیغ حجاب به تحریف بلکه استحاله حجاب می‌انجامد زیرا اساساً تبلیغ هر سبکی از پوشش اسلامی که با هدف بیشتر دیده شدن زن مسلمان انجام گیرد، خلاف حکم شرعی حجاب است.

از این گذشته، حجاب در تعریف اسلامی فقط اختصاص به پوشیدگی سر و تن

ندارد بلکه حجاب در گفتار و رفتار را هم شامل می‌شود؛ بنابراین کسی را که در ظاهر، حدود شرعی حجاب را رعایت می‌کند، اما صدایش با ناز، کرشمه و عشوہ گری، همراه است یا شبیه یک برج چشم‌نواز رفتاری متبرجانه از خود به نمایش می‌گذارد، می‌توانیم مسلمان بنامیم، اما نمی‌توان او را محجبه نامید.

حجاب استایل‌ها فقط حکم شرعی حجاب را تحریف نمی‌کنند بلکه آنها نظام ارزشی مفهوم حجاب را دستخوش تغییر و انحراف می‌کنند. آنها با برداشت التقاطی از حجاب، سبکی از زیست اسلامی را به نمایش می‌گذارند که با پاره‌ای از محرمات دینی مثل اختلاط با نامحرم، آوازخوانی، سگ‌نوازی و ... سازگار است و این یعنی استحاله مفهوم حجاب از حقیقت معنای اصیل و ارزشی آن.

این پدیده ناهنجار فرهنگی نیز چند صباحی است که در فضای مجازی به خصوص در اینستاگرام از سوی بلاگرها و حجاب استایل‌ها در ایران اسلامی پیگیری می‌شود، نکته حائز اهمیت اینکه اکثر این بلاگرها خودشان اصلاً اعتقادی به حجاب ندارند و با سوء استفاده از باورهای مذهبی جامعه تنها و تنها به درآمدزایی فکر می‌کنند، به عبارتی ساده‌تر نشان‌شان را با بی‌اثر کردن حجاب در جامعه در می‌آورند (سایت مشرق، www.mashreghnews.ir). نکته مهم اینکه هر چیزی که تبرج بیاورد در تعریف «حجاب» نمی‌گنجد.

۳- تحلیل فقهی تطبیق مصداقی حجاب استایل بر تبرج و زینت

در این قسمت به تحلیل فقهی تطبیق مصداقی حجاب استایل بر تبرج و زینت می‌پردازیم.

۱-۳ تحلیل فقهی تطبیق مصداقی حجاب استایل بر تبرج

بنا بر مفاهیم گفته شده حجاب استایل برای هماهنگی با مد روز است و روشن است که هدف اصلی مد روز نمایش است نه پوشش. پس حجاب استایل هر چند پوشش هم دارد لکن مقصود اصلی از آن، نمایاندن و نمایش دادن به دیگران است. بنابراین با روشن شدن حکم نمایش و نمایاندن به نامحرم، حکم حجاب استایل نیز روشن خواهد

شد. حجاب استایل در حقیقت نمایش است نه پوشش. توضیح اینکه حجاب شرعی در زنان بدین صورت است که باید تمام بدن پوشیده شود؛ به غیر از گردی صورت و در دست‌ها از مچ دست تا انگشتان (خونی، ۱۴۱۸ق، ج ۳۲، ص ۴۲). البته لازم به ذکر است که نسبت حجاب استایل با مدل‌گرایی عموم و خصوص مطلق است یعنی هر حجاب استایلی مدل‌گرایی است، اما هر مدل‌گرایی، حجاب استایل نیست.

همان‌طور که در فلسفه حجاب بیان شده، یکی از اصول اساسی و اهداف مهم حجاب در اسلام، جلوگیری از جلب توجه و نگاه نامحرم است.

به صراحت آیات و روایات یکی از دلایل تشریح کردن حکم حجاب را حفظ نمودن سلامت جامعه در بعد اخلاق و عفاف و حیاء و همچنین داشتن امنیت روانی افراد در جامعه است (سوره احزاب، آیات ۳۳، ۵۳، ۵۹؛ سوره نور، آیه ۶۰؛ حر عاملی، ۱۳۸۷، ج ۲۰، صص ۳۵، ۱۹۳، ۱۹۴، ۲۳۶).

متون فقهی که برگرفته از آیات و روایات است تأکید فراوانی بر رعایت عفاف و حیاء در رابطه زنان با نامحرم و بالعکس و نیز کسب کردن ملکه‌ی تقوا دارد که نمونه‌های مهم آن عبارتست از: لزوم پوشش در مقابل نامحرم و همچنین نهی نمودن از قرار گرفتن دو نامحرم در جای خلوتی که کسی نباشد یا نهی کردن شدید از نگاه نمودن به نامحرم و مذمت و نهی از هر رفتار محرک شهوت و دوری از هر گونه تبرج و اظهار زینت به نامحرم که همه نشانگر ارتباط محکم حجاب با حیاء و عفاف است (سوره احزاب، آیات ۳۲، ۳۳؛ سوره نور، آیات ۳۰، ۳۱؛ طباطبایی یزدی، ۱۴۲۳ق، ج ۵، ص ۴۹۰؛ حر عاملی، ۱۳۸۷، ج ۲۰، صص ۱۸۵-۱۸۶، ۱۹۰-۱۹۵، ۲۰۷-۲۰۹، ۲۱۱-۲۱۲؛ زحیلی، ۱۴۰۹ق، ج ۷، صص ۳۳۶-۳۳۷؛ مجلسی، ۱۴۰۴ق، ج ۶۸، صص ۲۶۸-۲۷۲)، که به‌عنوان نمونه می‌توان به کلام امام صادق علیه السلام اشاره کرد که فرمود: «فِيمَا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنَ الْبَيْعَةِ عَلَى النِّسَاءِ أَنْ لَا يَحْتَبِينَ وَلَا يَقْعُدْنَ مَعَ الرِّجَالِ فِي الْخَلَاءِ؛ از جمله پیمان‌هایی که رسول خدا صلی الله علیه و آله از زنان امت خود گرفته این است که چادرهای خود را در بین ساق پا و پشت خود جمع نکنند (و بر بدن نچسبانند) و با مردان نامحرم در محل خلوتی نشینند» (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۵۲۶). بانوان باید سعی کنند تا لباس‌هایی که حجم بدن آنها را به نامحرم نشان می‌دهد استفاده نکنند. اهمیت

این موضوع جایی است که شخصیت معصومی مانند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بر این کار بیعت از زنان گرفته تا هم خودشان و هم مردان و هم محیط جامعه سالم بماند و این نشانگر حساسیت آموزه‌های دینی بر پوشش زنان است.

این مفهوم نشان‌دهنده رویکردی است که تلاش می‌کند شرایطی ایجاد کند که میان افراد در جامعه، نگاه و ارتباط به صورت عقیفانه برقرار شود. حجاب به عنوان یکی از مظاهر این رویکرد، به گونه‌ای طراحی شده که از تحریک یا جلب توجه غیر ضروری جلوگیری کرده و زمینه‌های حفظ حریم افراد را در تعاملات اجتماعی فراهم آورد.

بنابراین حجابی که توسط طرفداران حجاب استایل ترویج می‌شود با پوشش اسلامی فاصله دارد، زیرا حجاب اسلامی گسترده‌تر از پوشش تنها است در حالی که حجاب استایل فقط پوشش است اما جنبه‌های دیگر مانند حیا و عفاف و عدم جلب نگاه نامحرم را ندارد و با روح حجاب اسلامی منافات دارد. آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله) در مورد پوشش زنان چنین بیان می‌فرماید: «پوشش زن در مقابل نامحرم باید به گونه‌ای باشد که اولاً به جز گردی صورت و مچ دست تا سر انگشتان (بدون آرایش و زیورآلات) آشکار نباشد؛ ثانیاً برجستگی‌ها و زیبایی‌های بدن زن، با وجود پوشیدن آن، آشکار نباشد و ثالثاً رنگ و خصوصیات آن به گونه‌ای نباشد که جلب توجه کند و موجب تحریک اطرافیان شود» (خامنه‌ای، بی تا)؛ بنابراین رنگ و نوع پوشش نباید به گونه‌ای باشد که باعث جلب توجه و نگاه حرام مردان به زنان شود. پس اگر خانمی روسری رنگی یا مانتو یا هر وسیله دیگری بپوشد که باعث جلب توجه مردان نامحرم شود، این کار مورد تأیید اسلام نیست.

حجاب استایل به عنوان نوعی پوشش، غالباً به جنبه‌های ظاهری و زیبایی‌شناختی تأکید دارد و به نحوی طراحی شده است که جلب توجه کند. این نوع پوشش ممکن است بیشتر به عنوان نمایان‌کننده شخصیت و سلیقه فردی شناخته شود تا رعایت معیارهای حجاب شرعی. در واقع، حجاب استایل اغلب به نمایش جزئیاتی از طرح‌ها، رنگ‌ها و جلوه‌های ظاهری می‌پردازد که می‌تواند توجه دیگران را به خود جلب کند. این ویژگی‌ها گاهی با اصول پوشش اسلامی که بر کاهش تحریک و ایجاد وقار تأکید

دارد، همخوانی ندارد؛ بنابراین، حجاب استایل ممکن است بیشتر به عنوان نمایشی از سبک و استایل فردی تلقی شود تا تحقق کامل مفاهیم حجاب شرعی.

با این توضیح، حجاب استایل، به معنای واقعی، به عنوان جلوه‌ای ظاهری از پوشش شناخته می‌شود، اما نمی‌توان آن را به عنوان پوشش کامل در چارچوب حجاب شرعی تلقی کرد. براساس معیارهای اسلامی، حجاب شرعی زنان به گونه‌ای تعریف شده که تمام بدن آنان باید پوشیده باشد، به استثنای گردی صورت و قسمتی از دست‌ها که شامل بخش بین مچ دست تا سر انگشتان می‌شود. این استانداردها نه تنها به پوشاندن بدن، بلکه به رعایت اصول و ضوابطی مرتبط با عدم جلب توجه نیز اشاره دارند (خوئی، ۱۴۱۸ق، ج ۳۲، ص ۴۲).

بنابراین افزون بر پوشش بدن رعایت معیارهای دیگری مثل حفظ وقار و تناسب در نوع و رنگ پوشش و رعایت ضوابطی است که به جلوگیری از تحریک و نگاه حرام منجر شود. بنابراین، حجاب استایل به تنهایی نمی‌تواند تمام شاخص‌های پوشش اسلامی را برآورده سازد.

با توجه به اینکه حجاب استایل بیشتر جنبه نمایشی دارد و تمایل به جلب نگاه‌ها و توجه دیگران دارد، تحلیل حکم شرعی چنین نمایشی از منظر آموزه‌های دینی ضروری به نظر می‌رسد. در اسلام، پوشش زنان با هدف حفظ زنان از نگاه نامحرم تعریف شده است و اگر نوع پوشش یا رفتار به نحوی طراحی شود که نگاه‌ها و توجهات را به سوی خود جلب کند، این مسئله باید براساس اصول و معیارهای فقهی مورد بررسی قرار گیرد تا حکم دقیقش بیشتر روشن شود.

۲-۳. تحلیل فقهی تطبیق مصداقی حجاب استایل بر زینت

درباره تطبیق مصداقی حجاب استایل بر زینت با تحلیل فقهی می‌توان گفت که دو حوزه در این تطبیق قابل تبیین است:

۱-۲-۳. ظاهر ساختن زینت

«وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» (نور، ۳۱) سه فراز اول آیه به تبریج در پوشش

اشاره داشته و آخر آیه نیز به تَبْرَج در رفتار اختصاص یافته است. در این آیه دو بار از واژه "زینتهن" استفاده شده است. زینت به معنی زیبایی در مقابل زشتی و هر نوع آراستگی زینتی اعم از طبیعی مانند صورت، بازوان و سینه و اکتسابی از لباس و زیورآلات و آرایشها را شامل می‌شود. آیه خود زینت را نهی کرده بنابراین به طریق اولی محل آن نیز حرام است

قرآن با این آیه زنان را از ظاهر کردن زینت‌های مخفی نهی کرده است. واژه یبیدین از ابداء به معنای اظهار است که مراد از آن مواضع زینت است (اردیلی، بی‌تا، ج ۱، ص ۵۴۳) و خود زینت را شامل نمی‌شود؛ بنابراین آشکار ساختن مواضع زینت به دلیل تحریک پذیری و جلوه بیشتر نهی شده است و در صورت نپوشاندن از مصادیق زینت محسوب میشود که حجاب استایل نیز دقیقا همین خصوصیت آشکار کردن زینت ظاهری را داراست و بر زنانی که مروج حجاب استایل هستند صدق می‌کند.

لازم به ذکر است که اگر آشکار کردن زینت برای محارم همچون همسر، پدر، پدران همسر، برادران و... را بلاشکال است اما برای غیر محارم نشان دادن این زینتها را شارع نهی فرموده و محدوده خاص تعیین کرده است که تجاوز از آن محدوده را زینت مذموم می‌داند. بر طبق این آیه زینت را نیز می‌توان به دو قسم زینت‌های طبیعی و اکتسابی تقسیم کرد که مورد نخست در رابطه با خلقت اشخاص و مورد دوم به مواردی مانند آرایش کردن، زیورآلات و شیوه‌ی پوشش اشاره دارد (ابن عربی، ۱۴۰۸ق، ج ۳، ص ۱۳۶۸) و حکم پوشش از زینت ظاهری استثنا شده و دستها و صورت و گردی صورت را شامل است و زینت‌های اضافه شده بر آن مشمول حکم و جوب پوشیدن هستند (ابن عربی، ۱۴۰۸ق، ج ۳، ص ۱۳۶۹). اما در اینکه این زینتها چه هستند بین علماء اختلاف وجود دارد. برخی زینت را چیزهایی که سبب تزئین و تجمل شود خواه ظاهر باشد مثل جامه‌های نفیس و خواه باطن مثل خلخال و انگشتری و حلقه می‌دانند (حسینی جرجانی، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۳۶۱). برخی آن را زیورآلات، رنگ، سرمه و... دانسته و البته ظاهر کردن سرمه و خضاب را بلاشکال می‌دانند (اردیلی، بی‌تا، ج ۱، ص ۴۴). برخی زینت را فقط لباس گرفته‌اند (فاضل مقداد، ۱۳۷۳، ج ۲، ص ۲۲۲). علامه طباطبایی نیز

می‌نویسد: «ابداء به معنی آشکار کردن است و منظور از زینت محل‌های زینت است زیرا آشکار کردن خود زینت مثل النگو دستبند حرام نیست؛ بنابراین منظور جایگاه زینت است که آشکار نمودنش حرام می‌باشد.» (طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۵، ص ۱۱۵). پس آنچه مسلم است، این است که زن فقط می‌تواند کفین و گردی صورت خویش را ظاهر سازد.

۳-۲-۲. آشکارکردن زینت‌های باطن

فراز دیگری از آیه ۳۱ سوره نور، زنان از نشان دادن زینت‌های ذاتی خویش نهی شده‌اند «وَلْيُضِرِّبَنَّ بِحُمْرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ» که در آن دستور انداختن روسری بر سینه و گریبان داده شده که مشخص است قبل از آن رعایت نمی‌شده است. آیه در صدد منع زنان از آشکار کردن محاسن ذاتی مانند گریبان، برجستگی‌های سینه و... برای نامحرمان می‌باشند؛ بنابراین این قسمت از آیه نیز به نسبت به تدرج در پوشش هشدار داده و از زنان خواسته شده است که به گونه‌ای لباس بپوشند که محاسن ذاتی آنان پوشیده شده و نگاه نامحرمان به دنبال آنان نباشد (حسینی جرجانی، ۱۴۰۴ق، ج ۳، ص ۳۶۱؛ طوسی، بی‌تا، ج ۷، ص ۴۳۰). البته قرآن در آیه‌ای دیگر نیز زنان مسلمان را از در پوشش بر حذر داشته می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَالْيُوْذَيْنِ وَكَانَ اللَّهُ عَزُورًا رَحِيمًا» (احزاب، ۵۹). آیه به لزوم حجاب و هدف از آن اشاره دارد، جلایب به جامه‌هایی که سرتاسر بدن را می‌پوشاند و منظور از به خود نزدیک کردن به این معناست که به گونه‌ای لباس را بپوشند که محاسن ذاتی آنان مشخص نشود و علت آن را «أَنْ يُعْرَفْنَ فَالْيُوْذَيْنِ» عدم ایذاء از سوی بیمار دلان می‌داند. پس مراد عدم بی‌اعتنایی به حجاب است مانند برخی از زن‌های بی‌پروا که باعث جلب توجه نگاه اشخاص لاابالی شده بود؛ بنابراین پرهیز از اعمال متبرّجانه دست مردان متجاوز را از حریم خصوصی زنان دور می‌کند (طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۶، ص ۵۱۰). طرفداران حجاب استایل نیز از مصادیق تطبیقی آشکار کردن زینت‌های باطن هستند و می‌توان گفت که مشمول نهی شارع مقدس می‌شوند.

بنابراین اسلام به‌طور کلی با اصل مدگرایی و نوگرایی در پوشش و ظاهر مخالفتی ندارد. اسلام، مدگرایی را در صورتی که در چارچوب ارزش‌های دینی و اخلاقی قرار گیرد، قابل پذیرش می‌داند؛ اما هرگونه مدی که مبتنی بر جلوه‌گری، خودنمایی و تحریک‌گری باشد، از منظر فقهی و اخلاقی محل اشکال و ممنوع تلقی می‌شود. به بیان دیگر، اسلام میان مد معقول و مد مخرب تمایز قائل است.

نتیجه‌گیری

حجاب استایل از مفاهیم جدید است که در فضای جامعه خصوصاً فضای مجازی بسیار مورد استفاده و توجه قرار گرفته، اما در فقه نیامده است. این واژه، ترکیبی از رعایت دستورات دینی و بیان شخصیت و سلیقه فردی است که در عین حال به مد و استایل نیز توجه دارد.

حجاب اهدافی همچون پوشش، عدم جلوه و عدم تبرج در برابر نامحرم دارد که نباید بدن را پوشانده و جلوه‌گری نکند پس حجاب، ترویج عفاف در جامعه است که ادله فراوانی بر آن دلالت دارد.

هرچند «حجاب استایل» در ظاهر نوعی پوشش اسلامی تلقی می‌شود، اما به سبب ماهیت مدگرایانه و انگیزه‌های نمایشی نهفته در آن، نمی‌تواند به‌طور کامل هدف غایی حجاب، یعنی حفظ حریم، تقلیل جلوه‌گری و صیانت از فضای عفاف را محقق سازد؛ از این رو، آثار و پیامدهای خاصی را در سطح فردی و اجتماعی به دنبال دارد. بر همین اساس، برخی از اندیشمندان این نوع پوشش را مورد نقد قرار داده‌اند؛ البته نقد آنان به اصل مدگرایی نبوده، بلکه به مدی است که با جلوه‌گری و تبرج آمیخته شده و از چارچوب‌های شرعی فاصله گرفته است.

تبرج و زینت، هرچند از نظر مفهومی با یکدیگر ارتباط دارند اما از منظر فقهی دو مقوله متمایز به شمار می‌روند. تبرج، نوعی کاربرد خاص از زینت است که در آن جلوه‌گری و خودنمایی موجب جلب توجه نامناسب و تحریک‌آمیز در فضای اجتماعی

می‌شود. براساس آیات قرآن، روایات معتبر و دیدگاه غالب فقها، چنین رفتاری ناپسند و از نظر شرعی ممنوع و حرام تلقی می‌شود.

حجاب استایل، صرفاً به ایجاد تنوع در پوشش مطابق با اصول شرعی محدود نیست تا بتوان آن را نوعی زینت متعادل دانست، بلکه به گونه‌ای است که باعث جلوه‌گری و خودنمایی شده و از مصادیق تبرج است که از منظر فقهی حرام است.

فهرست منابع

* قرآن کریم

- آذرنوش، آذرتاش. (۱۳۸۲). فرهنگ معاصر عربی فارسی. تهران: نشر نی.
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۶۳). خصال. قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- ابن عاشور، محمد طاهر. (۱۴۲۰ق). التحرير والتتوير (ج ۱۸). بیروت: نشر نو.
- ابن عربی، محمد. (۱۴۰۸ق). احکام القرآن (ج ۳). بیروت: دارالجمیل.
- ابن فارس، احمد. (۱۴۰۴). معجم مقایس اللغة (ج ۱). قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- ابن قدامه، عبدالله. (بی تا). المغنی (ج ۷). بیروت: دارالکتاب العربی.
- ابن منظور، محمد. (۱۴۱۴ق). لسان العرب (ج ۱، ۲، ۱۳). بیروت: دار احیاء التراث العلمی.
- احصائی، ابن ابی جمهور. (۱۴۰۳). عوالی الثالی (ج ۱). قم: مطبع سیدالشهداء.
- احمدی جلفایی، حمید. (۱۳۸۵). احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت. قم: انتشارات زائر.
- اردبیلی، احمد. (بی تا). زبده البیان فی احکام القرآن (ج ۱). تهران: کتابفروشی.
- بغوی، حسین. (۱۴۰۳). معالم التنزیل فی تفسیر القرآن. بیروت: دارالمعرفه.
- بخارایی، احمد؛ رفیعی، ملکه. (۱۳۹۵). زنان و گرایش به مد، مجله زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۴، شماره ۳، صص ۳۰۹-۳۲۸.
- ثعلبی، احمد. (۱۴۲۲ق). الكشف والبيان (ج ۸). بیروت: دار احیا التراث العربی.
- جصاص، احمد. (۱۴۰۵ق). احکام القرآن. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- حرانی، ابن شعبه. (۱۳۹۳). تحف العقول. قم: دارالحديث.
- حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۳۸۷). وسائل الشیعه (ج ۲۰). قم: دارالحديث.
- حسینی جرجانی، ابوالفتوح. (۱۴۰۴). آیات الاحکام (ج ۲، ۳). تهران: انتشارات نوید.

حق شناس، علی محمد؛ سامعی، حسین؛ انتخابی، نرگس. (۱۳۸۶). فرهنگ معاصر هزاره انگلیسی-فارسی. تهران: موسسه فرهنگ معاصر.

حکیم، سیدمحسن. (۱۹۶۹م). مستمسک العروه الوثقی (ج ۱، ۱۴). بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.

حلی، حسن بن یوسف. (۱۴۱۰ق). تحریر الاحکام (ج ۱). مشهد: موسسه آل البيت. حیدری، حلیمه. (۱۳۹۴). تبرج و مصادیق آن با تأکیدی بر تفاسیر فقهی، مجله مطالعات پژوهشی زنان با رویکرد اسلامی، ۲(۲)، صص ۷۹-۹۵.

خامنه‌ای، سیدعلی (بی تا). رساله آموزشی درس ۷۵، باب پوشش، www.leader.ir خمینی، سیدروح الله. (۱۳۶۶). رساله توضیح المسائل. تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء. خسروی مهدیه. (۱۴۰۲/۰۷/۲۲). نقدی بر پدیده حجاب استایل، برگرفته از سایت ایرنا، www.irna.ir کد خبر ۸۵۲۵۷۶۳۶

خوئی، سیدابوالقاسم. (۱۴۱۸ق). التتقیح فی شرح العروه الوثقی (ج ۳۲). قم: موسسه احیاء الآثار الامام الخوئی.

خواجه نوری، بیژن؛ روحانی، علی؛ هاشمی، سمیه. (۱۳۹۱). گرایش به حجاب و سبک‌های متفاوت زندگی، مجله جامعه شناسی کاربردی، ۲۳(۴۷)، صص ۱۴۱-۱۶۶.

دیلمی، حسن بن محمد. (۱۳۹۵). ارشادالقلوب (ج ۱). قم: دارالحدیث. زبیدی، مرتضی. (۱۴۱۴ق). تاج العروس. (ج ۳، ۸، ۱۰). بیروت: دارالفکر. زحیلی، وهبه. (۱۴۰۹ق). الفقه الاسلامی و ادلته (ج ۷). دمشق: دارالفکر.

زهرایی، محمدرضا. (۱۴۰۲). حجاب استایل؛ تهدید یا فرصت. مجله پیام زن، ۳۲(۳۶۰)، صص ۳۵-۳۷.

سایت مشرق. (۱۴۰۲/۰۶/۲۳). موج سواری حجاب استایل‌ها از معلوم آباد به سوی ناکجاآباد. www.mashregnews.ir کد خبر ۱۵۲۶۴۰۹.

سایت همشهری آنلاین، سایت خبری روزنامه همشهری (۱۴۰۲/۱۰/۲). مراقب محجبه‌های پرزرق و برق باشید. www.hamshahrionline.ir

شاطبی، ابراهیم بن موسی. (بی تا). المواقفات فی أصول الشریعة (ج ۳). بیروت: دار المعرفه. شهید ثانی، زین الدین. (۱۴۱۰ق). الروضه البهیة فی شرح اللمعه دمشقیه (ج ۷). قم: داوری. طباطبایی یزدی، سید کاظم. (۱۴۲۳ق). العروه الوثقی (ج ۲، ۵). قم: مؤسسه نشر اسلامی. طباطبایی، سید محمد حسین. (۱۴۱۷ق). المیزان فی تفسیر القرآن (ج ۵، ۱۶). قم: دفتر انتشارات اسلامی.

طبرسی، فضل بن حسن. (۱۴۰۸ق). مجمع البیان (ج ۸). بیروت: دار المعرفه. طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۸۶). مکارم الاخلاق. تهران: حیب. طریحی، فخرالدین. (۱۴۱۶ق). مجمع البحرین. تهران: نشر مرتضوی. طوسی، محمد بن حسن. (بی تا). التبیان فی تفسیر القرآن (ج ۷). بیروت: دار احیاء التراث العربی. عسگری، حسن بن عبدالله. (۱۴۱۲ق). معجم الفروق اللغویه. قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه. عطائی، نیلوفر. (۱۳۹۹). ویژگی تبرج بر اساس ۳۳ سوره احزاب، مجله علوم اسلامی انسانی، ۶(۲۱)، صص ۱۴۸-۱۵۹.

عیاشی، محمد بن مسعود. (۱۳۸۰). تفسیر عیاشی (ج ۲). بیروت: مؤسسه اعلمی. فاضل مقداد، مقداد. (۱۳۷۳). کنز العرفان (ج ۲). تهران: مرتضوی. فراهیدی، خلیل بن احمد. (۱۴۱۰ق). العین (ج ۲، ۳). قم: منشورات الهجره. فیومی، احمد بن محمد. (بی تا) المصباح المنیر (ج ۲). بی جا: المکتبه العلمیه. قاضی عیاض، عیاض بن موسی. (۱۴۱۹ق). إكمالُ المَعْلَمِ بِفَوَائِدِ مُسْلِمٍ (ج ۸). مصر: دار الوفاء. قرشی، سید علی اکبر. (۱۳۷۱). قاموس قرآن (ج ۱، ۷). تهران: دار الکتب الاسلامیه. قرطبی، محمد بن احمد. (بی تا). الجامع لاحکام القرآن (ج ۱۰). بیروت: دار الفکر. قلعه جی، محمد. (۱۴۰۸ق). معجم لغة الفقهاء (ج ۱). بیروت: در النفايس للطباعة و النشر و التوزيع.

کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۶۵). الکافی (ج ۵). تهران: دار الکتب الاسلامیه. مجلسی، محمد باقر. (۱۴۰۴). بحار الانوار (ج ۶۸). بیروت: مؤسسه الوفاء.

محقق حلی، نجم‌الدین. (۱۴۰۷ق). المعبر. قم: موسسه سیدالشهدا.
مسلم، ابن حجاج. (۱۴۰۷ق). صحیح مسلم (ج ۳). بیروت: عزالدین.
مصطفوی، حسن. (۱۳۶۰). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم (ج ۱، ۲). تهران: بنگاه ترجمه و
نشر کتاب.

مطهری، مرتضی. (۱۳۸۷). مسئله حجاب. تهران: صدرا.
مغنیه، محمدجواد. (بی تا). تفسیرالمبین. تهران: بنیادبعثت.
مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۴). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب الاسلامی.
موسوی خوانساری، اسدالله. (۱۳۴۹ق). حکمة الحجاب و ادلة النقاب. تهران: چاپخانه علمی.
نجفی، محمدحسن. (۱۳۶۸). جواهرالکلام (ج ۸). تهران: دارالکتب الاسلامیه.

